

УНИВЕРЗИТЕТ У БАЊОЈ ЛУЦИ
ФАКУЛТЕТ: ФИЛОЗОФСКИ



ИЗВЈЕШТАЈ
о оцјени урађене докторске тезе

ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

На сједници Наставно-научног вијећа Филозофског факултета Универзитета у Бањој Луци одржаној 4.6.2013. године именована је комисија за оцјену докторске дисертације кандидата мр Фикрета Мицића, директора Кантоналног архива у Бихаћу. Комисију чине: професор др Ђорђе Микић, професор емеритус из Бање Луке, професор др Душан Берић из Новог Сада и доцент др Милош Ковић из Београда.

Датум и орган који је именовао комисију. Састав комисије са назнаком имена и презимена сваког члана, звање, назив уже научне области за коју је изабран у звање и назив универзитета и факултета у којој је члан комисије запослен.

1. УВОДНИ ДИО ОЦЈЕНЕ ДОКТОРСKE ТЕЗЕ

Докторска дисертација мр Фикрета Мицића „Тврђаве-градови Поуња У Османском и Аустроугарском периоду“ садржи 322 странице текста, 388 напомена из 25 архивских извора, необјављених и објављених и 73 литературна дјела, са 25 табела и 111 слика. Текст је распоређен у два дијела: први – друштвено политички и војни аспект и други – појединачне тврђаве, градови. Текст је поред Предговора, Увода и Закључка распоређен у 16 цјелина са више мањих подналова.

а) Истаћи основне податке о докторској тези: обим, број табела, слике, број цитиране литературе и навести поглавља.

2. УВОД И ПРЕГЛЕД ЛИТЕРАТУРЕ

У Уводу је кандидат обрадио предмет рада своје дисертације. Ту је изложио главне замисли на којима је базирао и описивао основне идеје које је надограђивао на радovima досадашњих аутора за свако поглавље и у њиховом складу. При томе је полазио од тврдње да је Османско царство било једна врста државе-царевине свјетских простора или размјера. У систему владавине на локалном нивоу какво је било и Поуње учествовало је домаће становништво и са високих положаја, концентрисано у затеченим или новонасталим тврђавама – градовима у војном, економско-привредном, образовном и културном смислу. После њихове даље освајачке улоге, те тврђаве-градови играју инвазивнију улогу у надирању, а у повлачењу одбрамбену све до аустроугарске окупације, када добијају углавном

окупационо-колонијалну функцију на економској основи.

У оцени Увода и Прегледа литературе, мр Фикрет Миџић је најпре обрадио разлоге и циљеве истраживања. Обраду питања функције тврђава-градова Поуња у османском и аустроугарском периоду одабрао је за предмет своје докторске дисертације због тога што оно није ни парцијално ни целовито обрађено и зато што се оно досадашње написано више односи на прошлост до доласка Османлија, а мање на раздобље њихове власти од 16. века, а још мање на аустроугарско раздобље. За османско раздобље главни извори налазе се у турским архивама у Истанбулу и Анкари, а они доскора нису коришћени. Мр Миџић је био у могућности да те изворе директно и индиректно користи, првенствено пописне дефтере, у којима тврђаве-градови Поуња заузимају знатније мјесто. Исто тако је унео и податке из аустроугарског раздобља који тврђавама-градовима дају други смисао. Обрадом овог питања кандидат је боље објаснио не само архитектонско-грађевинску страну тврђава-градова већ и њихове одбрамбено-војничке функције у ратној историји и у разумевању друштвених, политичких, економских и културних догађаја. Посебан нагласак обраде ових питања карактерише њихова гранична функција у османском раздобљу и експанзивно-колонијална у аустроугарском раздобљу. Истраживач је свим тврђавама-градовима у Поуњу и Цазинској Крајини којих је било око 70 дао смисао лимеса утврђених градова у систему одбране средњовековних држава југоисточне Европе. Они су у 15. и 16. веку својим положајем, а посебно фортификацијом, осигуравали заштиту својих становника и омогућавали експанзију против туђих становника. Значајно је истаћи и тај разлог ки циљ обраде овог питања у томе што су те поуњске тврђаве-градови обрађене обједињено. Тиме је постигнут не само научни смисао овог питања у историји већ и његов културни смисао који се постиже израдом једног елабората за заштиту културне баштине читавог поуњског подручја као простора високе културне вредности у циљу осигурања од пропадања. У овом циљу кандидат је своја истраживања усмерио у правцу структуралне анализе Поуња, посматрајући га као једну целину. У том смислу је истражио његове цикличне осцилације, пошавши од његове традиционалне историје и историографије, која утврђује појединачне чињенице и показује карактерне вредности у низу локалних питања. У наведеном циљу, кандидат је простор Поуња посматрао са методолошке тачке гледишта кроз време дугог трагања, тј. Кроз структуру друштва, кроз политичке и социјалне околности и догађаје.

У циљу валоризације свих елемената старих тврђава-градова Поуња, кандидат је истражио и описао њихово порекло, назив, локацију, типографију, грађевинску трансформацију и кроз угарско-хабзбуршко раздобље и кроз османско раздобље. Тако је сагледан укупан историјски мозаик Поуња свих тврђава-градова појединачно од Двора на Уни до Кулен Вакуфа и ширег подручја бихаћко-цазинског краја, уз истицање нагласка оних које су имале већи значај, већу улогу и важност у раздобљу османске власти. Дат је детаљан опис типологије тврђава као градова управних центара области, тврђава-градова који су имали стамбене објекте унутар зидина или били седишта босанских капетана, до развијања цивилног насеља у њима. Истовремено је кроз више поглавља систематизовано и хронолошки научно анализирао Поуње од развијеног феудалног система средњовековног доба до османских споредних и коначних освајања кроз бројне упаде хабзбуршке војске у циљу повратка освојених подручја, разграничења, буна и устанака Крајишника против османских валија. Често су босански капетани и диздари ових тврђавских градова плаћали својим животом и слободом своја права на самосталност и очување идентитета до коначне аустроугарске окупационе инвазије, која је завршена задња

падом Пећи у односу на целу БиХ.

Допринос тезе у решавању изучаване проблематике почива на суштини историјске науке која је увек везана за време и простор. Полажући своја истраживања тврђава-градова Поуња лоцираних између два светска и супростављена царства – турског и хабзбуршког – на најпре написане радове у којима је приказано, махом делимично и успутно, а понекад и нејасно, па и нетачно, кандидат је ову занимљиву и уску проблематику глобализовао, објаснио праву историјску улогу и значај. Тврђаве-градове је посматрао као фортификацијско градитељство, најпре после пада Босне под Османлије 1463. и успостављање мађарског одбрамбеног система Јајачком и Сребреничком бановином, затим пада бановина и османлијско надирање до пада Бихаћа 1592. и даље продирање до 1690. и повлачење од тада до 1878. када је Аустроугарска окупирала БиХ.

Аутор најпре рашчишћава са романтичарском сликом тврђава-градова и гради историјску причу на стратешко-војној и економско-привредној улози. Употпунио је истраживања топографске фактографије која још више допуњава укупну историјску улогу тврђава-градова Поуња у одбрани и очувању политичког опстанка једне државе на рачун друге државе. Услед тога што је доступна сачувана документација о овим тврђавама-градовима несразмерно распоређена за поједина раздобља, кандидат је дао нагласак оној садржини документација која више говори о османским одбрамбеним системима и вредностима фортификацијског градитељства и босанске историје. При томе показује како је Поуње и његово становништво и у османском надирању и повлачењу живело у страху и бежању из унутрашњости Босне, из Јајачке бановине, из њених тврђава-градова уз Врбас, као прву линију отпора османској инвазији, који су имали пресудан значај у томе заустављању Османлија у њиховом продору у југоисточну Европу.

Кандидат није обрађивао тврђаве-градове Поуња само историјским подацима, већ и посматрањем из близине. Иако у рушевинама, њихови остаци оживљавају специфичну друштвено-економску и политичку атмосферу и организацију европског феудализма и османско-спахијског и тимарског система. За те тврђаве кандидат наводи да су због тога што су подигнуте на врлетним стенама или на заштићеном водном опкопу, да оне и данас, као бургови у Европи, представљају део ритерског доба и да су најбоља илустрација тадашњих политичких и социјалних прилика живота владајуће феудалне класе и запада и истока. Такви градови били су матица и за предграђа која су се око њих развијала. Посматрањем је уочено да је већина тврђава има очуване остатке који омогућавају сагледавање некадашњег изгледа. Оне показују да су неке од њих обнављане и дограђиване сходно развоју војне технике, чиме су губиле своје изворне средњовековне облике. Преглед коришћене литературе показује да су у раду обухваћена и најновија и најзначајнија дела из ове области и код нас и у свету. Проучавање турских извора и турске литературе обогатили су овај рукопис. Примарни извори су подељени у две групе: једна је сликовни материјал-планови, карте, фотографије, а друга су писани документи, објављени и необјављени и литература, домаћа и страна. Обе групе су делимично смештене у архивима, библиотекама и музејима у БиХ, али и у светским центрима.

- а) Укратко истаћи разлог због којих су истраживања предузета и циљ истраживања;
- б) На основу прегледа литературе сажето приказати резултате претходних истраживања у вези проблема који је истраживан;
- в) Навести допринос тезе у рјешавању изучаване проблематике;
- г) У прегледу литературе треба водити рачуна да обухвата најновија и најзначајнија сазнања из те области код нас и у свијету.

3. МАТЕРИЈАЛ И МЕТОД РАДА

Методе које је аутор користио у обради тезе биле су генералне и изведбене. Преvasходно се руководио методом историјске науке – компаративном и аналитичком, али и методом карактеристичном за географију, историјску географију и синтетичко-историјску и географску методу, јер је проучавани простор задирао дубоко у делове преко граница оба царства. Највише се служио аналитичком методом, јер је анализе усмеравао на онај материјал који најдубље говори о релевантним историјским процесима. Служећи се методом модерне историографије он је успешно реконструисао одређена дешавања на граници Поуња и у њему. С обзиром да је кандидат ово питање дуго изучавао прије рада на докторској дисертацији није било промене пријављених резултата у пријави тезе. Истраживања дају довољно података за одбрану и објаву урађеног текста рукописа. Статистичка обрада и ликовни материјал су довољни, а резултати јасно и писмено обрађени.

- а) објаснити материјал који је обрађиван, критеријуме који су узети у обзир за избор материјала;
- б) дати кратак увид у примјењени метод рада при чему је важно оцјенити сљедеће:
- в) да ли су примјењене методе адекватне, довољно тачне и савремене, имајући у виду достигнућа на том пољу у свјетским нивоима;
- г) да ли је дошло до промјене у односу на план истраживања који је дат приликом пријаве докторске тезе, ако јесте зашто;
- д) да ли испитивани параметри дају довољно елемената или је требало испитивати још неке, за поуздано истраживање;
- е) да ли је статистичка обрада података адекватна;
- ж) да ли су добивени резултати јасно приказани;

4. РЕЗУЛТАТИ И НАУЧНИ ДОПРИНОС ИСТРАЖИВАЊА

Резултати и научни допринос истраживања докторске дисертације мр Фикрета Мицића показују да је она утемељена на широкој изворној основи објављене и необјављене грађе из Цариградског архива, а која се чува у архивима у Сарајеву. Врло детаљно су обрађени друштво и политика на којима се темељи историјски развој и трансформација тврђава-градова Поуња, чији су темељи средњовековни угарски, а који су током векова иза пада Босне били у саставу Угарске. Кандидат те тврђаве знатно разликује од средњовековних босанских тврђава. Он је међу тврђавама ове скупине нашао и издвојио по разним величинама и основама, од најједноставнијих до сложених фортификација са више фаза грађења.

Упоредо са описом и обрадом тврђава, у раду су обрађени чести ратови након османског пораза под Бечом и мира у Карловцима 1699. у којем су Хабзбурговци настојали да поврате раније изгубљена угарско-хрватска подручја услед сталног упада Османлија. Дао је значај и занимљив нагласак бројним бунама и устанцима Крајишника против босанског валије.

Централно место рада, опис и значај поуњских тврђава-градова аутор је обрадио научном критичношћу са посебним подацима за сваку тврђаву, не само у смислу историјског настанка и развоја, него и валоризације данашњег стања, очувања и заштите објеката као културне баштине. Овај део текста је попраћен бројним историјским и савременим фотографијама. Тиме су први пут концентрисане све тврђаве-градови у један текст. Он тиме омогућава израду једног елабората за заштиту културне баштине читавог поуњског краја.

Свако ауторово изнето мишљење поткрепљено је аргументима и прворазредним изворима. Тврђаве-градове је посматрао широко у свим аспектима друштвеног живота. Град у било којем облику: тврђава, касаба, шехер, варош – постао је временом хомогенизовани простор становништва, центар комуникације, жариште друштвених, привредних, политичких и духовних струјања. Било је насеља независно од тврђава, као што су рударска места или насеља са трговачком колонијом, царинарнице, центри производње оружја и оруђа.

- а) Укратко навести резултате до којих је кандидат дошао;
- б) Оцијенити да ли су добивени резултати правилно, логично и јасно тумачени, упоређујући са резултатима других аутора и да ли је кандидат при томе испољавао довољно критичности;
- в) Посебно је важно истаћи до којих нових сазнања се дошло у истраживању, који је њихов теоријски и практични допринос, као и који нови истраживачки задаци се на основу њих могу утврдити или назирати.

5. ЗАКЉУЧАК И ПРИЈЕДЛОГ

Закључна разматрања и предлози говоре да је кандидат током истраживања зналачки дограђивао начела, поставке и композицију рада. Његова научна зрелост огледа се у обраћању пажње на више отворених питања и дилема које се нису могле решити ситним фрагментима и подацима незнатне изворне грађе. Гледано у целини, текст одликују највиши научни стандарди и захтеви докторске дисертације историјских наука. На основу свега наведеног, чланови Комисије предлажу Наставно-научном већу Филозофског факултета у Бањалуци и декану академику Драги Бранковићу да мр Фикрету Мицићу одобри одбрану докторске дисертације „ТВРЂАВЕ-ГРАДОВИ ПОУЊА У ОСМАНСКОМ И АУСТРОУГАРСКОМ РАЗДОБЉУ“.

- а) Навести најзначајније чињенице што тези даје научну вриједност, ако исте постоје дати позитивну вриједност самој тези;
- б) Ако је приједлог негативан, треба дати опширније образложење и документовано указати на учињене пропусте, односно недостатке написане докторске тезе.

Бањалука, 10. јуна 2013.

ПОТПИС ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

1. Др Ђорђе Микић

2. Др Душан Берић

3. Др Милош Ковић

4.

5.

6.

ИЗДВОЈЕНО МИШЉЕЊЕ: Члан комисије који не жели да потпише извјештај јер се не слаже са мишљењем већине чланова комисије, дужан је да унесе у извјештај образложење, односно разлог због којих не жели да потпише извјештај.